

Pohjoisen Keski-Suomen maatalouden
tulevaisuusseminaari
Kannonkoski, Piispala
4.5.2009

SEMINAARIRAPORTTI

SISÄLTÖ

1 Johdanto	2
2 Seminaarin avaus, maatilayrittäjä Martti Mäkelä	3
3 Maatalouden tulevaisuus Suomessa, mitkä ovat onnistumisemme edellytykset? Kotieläinasiamies Jukka Rantala, MTK.....	6
4 Yhteistyön monet eri mahdollisuudet, maatilayrittäjä Mikko Kallio, Pylkönmäki	11
5 Mitä meillä on opittavaa Pohjois-Savon maitotalouden kehittämisestä? Kehittämispäällikkö Mika Repo, Pohjois-Savon Maito-osaamiskeskus Maito-Savo	13
6 Maataloushallinnon uudet tuulet, kansanedustaja Anne Kalmari, Kivijärvi	17
7 Pohjoisen Keski-Suomen maatalouden hallinnollisten palveluiden uudet järjestämistavat, toiminnanjohtaja Juha Lappalainen, MTK Keski-Suomi.....	19
8 Toimivan lomituksen tunnusmerkit, agrologiopiskelija Katri Viljakainen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.....	20
9 Ryhmäkeskustelut.....	22

1 Johdanto

Pohjoisen Keski-Suomen maatalouden kehittäjäverkostojen toiminta, viljelijätukien hallinnointi ja maatalouslomituksen järjestäminen toteutetaan tällä hetkellä alueen kunnissa hyvin erilaisilla toimintamalleilla. Näiden toimenpiteiden uudelleen organisointi on vääjäämätön tosiasia käynnissä olevien hallinnon uudistusten myötä. Toimintojen yhteensovittaminen vaatii yhteisten toimintatapojen luomista, jossa hyödynnetään koko pohjoisen Keski-Suomen alueen olemassa olevaa osaamista.

Verkostoituminen kuuluu osaksi yritysten toimintaa, mutta verkostorakenteen avulla voidaan toteuttaa myös maaseutualueiden aluekehitystyötä. Verkostoitumalla pystytään keskittymään kunkin alueen ydinosaamiseen rakentamalla palveluverkostoja, joiden avulla voidaan paremmin vastata alueen yrittäjien vaatimuksiin joustavuudessa, laadussa ja kustannustehokkuudessa. Verkostojen kehittämisessä on kyse mm. yhteisen tavoitteen määrittelemisestä sekä paikallisten voimavarojen kohdennetusta hyödyntämisestä. Yksityisten ja julkisten toimijoiden verkottuminen alueellisesti on tärkeä elinkeinopolitiikan edistämism väline.

Pohjoisen Keski-Suomen maatalouden tulevaisuusseminaari oli osa Verkotutaan pohjoisen Keski-Suomen maatilojen hyväksi -selvitystä, joka toteutettiin 30.3. - 31.5.2009 välisenä aikana. Selvityksen tarkoituksena oli luoda pohjoisen Keski-Suomen alueelle toimintamalli, joka edistää työn tekemisen edellytyksiä maaseutuelinkeinojen osalta. Selvityksen toteutti Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutti osana Keski-Suomen AMO-ohjelmaa. Ohjelmaa hallinnoi Maaseudun kehittämissyhdystys VIISARI ry.

2 Seminaarin avaus, maatilayrittäjä Martti Mäkelä

Martti Mäkelä toivotti seminaarin osallistujat tervetulleiksi keskustelemaan pohjoisen Keski-Suomen maatalouden tulevaisuudesta. Seminaarin tavoitteena on pohtia yhdessä, miten pohjoisen Keski-Suomen maataloustukihallinto, lomitus ja maatalouden kehittäminen voitaisiin toteuttaa toimivalla yhteistyöllä koko alueella. Maatalouden kehittämistä, tukihallinnon uudistuksia ja lomitukseen tulevaisuutta on käsitelty neljässä MTK:n järjestämässä ”työmaakokouksessa” (4.12.2008, 9.1.2009 ja 3.2.2009 Kannonkoskella sekä 9.3.2009 Viitasaarella), joissa on ollut läsnä maatilayrittäjiä, kehitysyritysten, lomahallinnon ja maataloustukihallinnon edustajia.

Seutukunnallisesti on tärkeää viedä asioita eteenpäin yksituumaisesti ja keskustellen. Yhteisenä tavoitteena maataloustukihallintoa, lomitusta ja maatalouden kehittämistä mietittäessä on työn ja palveluiden sujuvuus sekä hallinnon työntekijöille että maatilayrittäjille. Työn sujuvuus auttaa jaksamaan työssä, mihin tulee erityisesti kiinnittää huomiota tulevaisuutta suunniteltaessa. Seutukunnan vahvuuksia ovat lähiruoka, erityisesti maidon- ja naudanlihantuotanto sekä lähien energian tuottaminen, nämä tuotannonalat täytyy tulevaisuudessakin säilyttää vahvoina. Seminaari on osa Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutin tekemää Verkotutaan pohjoisen Keski-Suomen maatilojen hyväksi -selvitystä, joka toteutetaan osana AMO-ohjelmaa.

Vuonna 2008 Saarijärven-Viitasaaren seutukunnalla oli 1273 maatilaa, joista maitotiloja 345, muita koti-eläintiloja 199 ja kasvinviljelytiloja 729. Eniten maatiloja oli Saarijärvellä, Karstulassa ja Pihtiputaalla. Koti-eläintiloja oli yhteensä 544, eli yli 40 % kaikista tiloista. Maidon- ja naudanlihantuotanto ovat alueella vahvoja tuotannonaloja ja Saarijärven-Viitasaaren seutukunnalla tuotetaankin puolet koko Keski-Suomen maitomäärästä.

Maatalouden tulot vuonna 2007 olivat yhteensä yli 100 milj. euroa vuodessa. Tulonmuodostuksesta 31 % muodostivat myyntitulot, 29 % tulotuet, 26 % sivuansiot ja 14 % muodostui metsätuloista. Merkittävää on, että vuonna 2007

maatalouden myyntitulot muodostuivat tulotukia suuremmiksi, aiemmin tilanne on ollut päinvastainen. Sivutulojen osuus maatalouden tulonmuodostuksessa on seutukunnalla merkittävä.

Vaikka maitotilojen osuus alueen koko tilamäärästä on alle kolmannes, muodostavat maitotulot yli kaksi kolmasosaa maatalouden myyntituloista. Viljojen ja muiden kasvien myyntitulot muodostavat maatalouden myyntituloista vain 7 %, vaikka kasvinviljelytilojen osuus tilamäärästä on suuri (57 %). Näillä tiloilla sivutulojen ja tulotukien osuus tulonmuodostuksessa on merkittävä.

Keski-Suomen TE-keskukselle tuli ensimmäisellä ja toisella investointihakukierroksella Saarijärven-Viitasaaren seutukunnalta yhteensä 43 hakemusta. Koko Keski-Suomesta hakemuksia saapui 100 kpl. Hakemuksista yhdeksän koski navettainvestointeja, mikä on pienehkö määrä näin laajalla alueella.

Alueella on käynnissä useita kehittämis- ja koulutushankkeita, joilla pyritään muun muassa vauhdittamaan maatalouden ja liitännäiselinkeinojen investointeja. Näistä kolme oli esillä seminaarissa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutin hallinnoima Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta - koulutushanke järjestää koulutuksia, opintomatkoja ja tukitiimitoimintaa keski-suomalaisille maataloustuottajille ja sidosryhmille. Hanke kestää elokuuhun 2011 saakka ja sen rahoituksesta 90 % tulee Euroopan unionin maaseuturahastosta. Lisäksi hankkeessa ovat yhteistyökumppaneina alueen meijerit ja teurastamot (LSO ja Saarioinen). Hankkeen Internet-sivut löytyvät osoitteesta: www.jamk.fi/maitoajanaudanlihaa.

MTK Keski-Suomen hallinnoima TÄKY – Maatilat kehittymään 2008–2011 koulutushanke tarjoaa maati-layrittäjille teemapäiviä, pienryhmätoimintaa, yrityskohtaista valmennusta, opintomatkoja sekä kansainvälistymistä. Hankkeen kautta voidaan esimerkiksi tarjota apua sukupolvenvaihdostilanteissa tai tarjota EKO-ohjelman kautta työkaluja maatalouden nykyisiin ja tuleviin ympäristöhaasteisiin. Paikallisista tarpeista lähtevää pienryhmätoimintaa voidaan hyödyntää vaikkapa tuotannon yhteistyömahdollisuuksien edistämiseen, kannattavuuden parantamiseen tai uusien toimintamallien etsimiseen.

Biokaasusta energiaa Keski-Suomeen -hanke edistää biokaasulaitoshankkeiden syntymistä Keski-Suomessa. Hankkeen tavoitteena on aktivoida potentiaalisia kohteita biokaasuteknologian käyttöönottoon, edistää biokaasuosaamisen demonstrointia Keski-Suomessa sekä luoda pohjaa kasvavalle biokaasuliiketoiminnalle ja tehostaa tiedonvälitystä alalla. Hankkeen toimenpiteinä laaditaan muun muassa selvitys Keski-Suomen alueen biokaasutuotannon energiapotentiaalista, biokaasulaitosten optimaalisista sijoituspaikoista maakunnan alueella sekä niissä tuotetun energian ja lannoitteen tarkoituksenmukaisesta hyödyntämisestä. Lisäksi järjestetään opintomatkoja, seminaareja ja tiedotetaan hankkeen tuloksista sekä selvitetään biokaasulaitosten edellytyksiä jätteenkäsittelyvaihtoehtona. Hankkeen hallinnoijana on Jyväskylän Innovation ja mukana osatoteuttajina mm. Jamk, Poke, Jyväskylän yliopisto, Ramboll Finland Oy sekä MK-Proteck Oy. Hanke on Keski-Suomen liiton rahoittama (EAKR) ja lisäksi rahoittajina on useita keskisuomalaisia kuntia sekä biokaasualan yrityksiä.

Lopuksi Martti Mäkelä esitti kysymyksiä pohdittavaksi päivän aikana. Päivän aikana toivotaan saatavan vastauksia kysymyksiin: Mitkä ovat toimivan lomituksen tunnusmerkit? Mitkä ovat hyvän maataloushallinnon tunnusmerkit yrittäjille, viranhaltijoille ja kunnille? Entä miten vauhditetaan tehokkaasti koko pohjoisen Keski-Suomen maatalouden kehittämistä? Tarkoitus on löytää konkreettisia toimenpiteitä, millä Pohjoisen Keski-Suomen maatalous saadaan säilymään toimivana ja vahvana koko alueella.

Kirjoittaja: projektiassistentti Johanna Nieminen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Luonnonvarainstituutti

3 Maatalouden tulevaisuus Suomessa, mitkä ovat onnistumisemme edellytykset? Kotieläinasiainjohtaja Jukka Rantala, MTK

Rantala aloitti esityksensä toteamalla annetun aiheen olevan haasteellinen. Johdantona hän aloitti puhumalla maatalouspolitiikan tapahtumista, sekä menneistä, nyt käynnissä olevista että tulevista. Rantalan tausta on lihantuotannossa ja hän hoitaa MTK:lla useiden eri lihantuotannon alojen asioita.

Terveystarkastus

Tällä hetkellä Euroopan unionin maatalouspolitiikan terveystarkastuksen viralliset neuvottelut ovat menossa. Terveystarkastuksessa on edessä tukimuuksia naudanlihantuotannossa, samoin kasvintuotannossa. Maidontuotannossa puolestaan kiintiöt poistuvat. Maatalouspolitiikassa on tapahtunut paljon eikä rauhallista ole ollut ennenkään, 141- ja 142-tuet ovat juuri käyty läpi. Edellinen suurempi maatalouspolitiikan käsittely käytiin läpi vuonna 2003, jolloin CAP:n välitarkastus käytiin läpi ja siirryttiin dekoplaukseen.

Tällä hetkellä Rantalan mukaan EU-politiikassa on muutoksia odotettavissa johtuen vaaleista, mahdollisesti maatalouskomissaari muuttuu, joskaan sitä ei odoteta tapahtuvan. Suuria muutoksia ei odoteta kylläkään maatalouden osalta. Dekoplaus tulee jatkumaan ja viimeksi se vaikutti 141-alueeseen ja sen jälkeen myös 142-alueeseen. Maitokiintiöiden poistamista tullaan korvaamaan eläinkohtaisella palkkiolla. Maitokiintiöt ovat tähän asti ylläpitäneet korkeampaa tuottajahintaa ja kiintiöiden poistuessa tuottajahinnat tulevat alenemaan. Alempaa tuottajahintaa puolestaan tullaan korvaamaan lehmäkohtaisella palkkiolla.

Rantala kertoi, että kotieläintuet ovat kansallista tukea, yksimahaisten osalta ei muualla Euroopassa vastaavia tukia makseta ja tällä hetkellä suuntaus on peltotukien suuntaan. Edellisellä kierroksella jo purettiin kansallisia tukia jonkin verran. Poliittikka tulee kiristymään vielä ja samaan aikaan kustannusten nousu vaikuttaa tuotantoon eli haasteita maataloustuotannolle riittää tulevaisuudessaakin.

Kotimaan politiikassa on tällä hetkellä vaikeuksia saada ylimääräistä kansallista rahaa budjettiin mukaan, eli ei siis ole mahdollisuuksia maksaa lisää kansallista tukea eikä lisärahoitusta ole myöskään tulevaisuudessa näkyvissä. Kansallisten tukien osalta tilanne on lyhytjänteinen MTK:n edustajan mukaan. Alueiden väliset erot tukimäärissä aiheuttavat omaa painettaan edunvalvontakentälle. Naudanlihantuotantoon maksetaan suoraan 34 miljoonaa euroa ja nyt haetaan tasapainoa AB-alueiden ja C-alueen välille. Toisaalla tukia pitäisi saada nostettua ja samaan aikaan toisaalla tukimäärät pidettyä nykyisellä tasollaan.

Maataloustulon kehitys

Rantala esitteli kuulijajoukolle MTK:n peruskalvoksi nimittämänsä dian, jonka ”käppyrät” ovat laskusuuntaiset vuodesta 1994 asti. 1995 Suomi liittyi mukaan junaan, jota johtavat vahvat maatalousmaat (Saksa, Hollanti, Ranska). Markkinahintakehitys tulee Suomeen Euroopasta, jossa tuottavuuden kehitys on rajua. Kustannukset ovat nousseet ja tästä syystä maataloustulot ovat alentuneet. Tukitasot eivät kuitenkaan ole nousseet. Näin ollen rakennekehitys ja tuottavuuden kohottaminen ovat ainoat keinot Suomessa pysyä mukana kehityksessä muuhun Eurooppaan nähden.

Maataloussektorilla Suomessa tuottajahinnat saadaan kohtuullisina suhteessa muihin maihin ja Suomi on pärjännyt keskimääräistä paremmin maidon- ja lihan tuotannossa. Tuotantopanosten hintojen kehitys on Suomessa ollut keskimääräinen muihin EU-maihin verrattuna. Suomi ei ole äärettömän heikossa tilanteessa korkean kustannusrakenteen vuoksi vaan Suomella on kaikki mahdollisuudet, sillä markkinat ovat kohtuulliset. Suomi ei kuitenkaan ole Euroopan kärjessä johtuen sijainnista ja rakenteesta. Yksittäisistä kustannuksista lannoitteet ovat kallistuneet Suomessa muuta Eurooppaa enemmän. Rehujen hinnat nousivat 2007 huhti-toukokuussa Euroopassa, Suomessa vasta puolisen vuotta myöhemmin eli markkinat toimivat osin eri tahdissa, vaikka samaa talousaluetta nykyisin ollaankin.

Ensimmäiseen kalvoonsa viitaten Rantala kertoi rakennekehityksen olevan Suomessa voimakasta, tällä hetkellä on noin 11 000 lypsykarjatilaa ja noin 4000 nautakarjatilaa. Ennuste vuodelle 2013 on 9418 lypsykarjatilaa, 2420

nautakarjatilaa ja vuodelle 2020 noin 5000 lypsykarjatilaa sekä noin 1700 muuta nautakarjatilaa.

Rakennekehityksen mukaan yli 50 lehmän karjojen osuus maidontuotannossa on ollut hitaasti kasvava verrattuna lähialueen EU-maihin. Rakennekehitys tulee johtamaan isoihin yksiköihin, markkinahintakehitys tulee määräytymään Keski-Euroopan isojen maiden suunnalta. Pihvilihan pienimuotoisen jalostamisen ja myymisen osalle on suunnitteilla ministeriön kanssa ko. lihalle selvästi parempi hinta. Myynnin edistämistä ei ole tällä hetkellä olemassa, kuluttajien kanssa tulee pystyä kommunikoimaan vielä paremmin, kuluttajat tulee saada vaatimaan hyvää suomalaista elintarviketta. Lihan kulutus on koko ajan kasvussa, naudanlihankulutus on ainoa hieman laskeva kulutussuunta lihasektorilla. Maidontuotannossa on tapahtunut hyvää tuotekehitystä.

Suomessa edunvalvontakentän tehtävä on haasteellinen sillä MTK:n tavoite ja todellisuus ovat vaihtelevat Rantalan mukaan. Suomalaiset tilat ovat monimuotoisia, naudanlihantuotannossakaan kaikki tilat eivät ole 300 eläimen kasvattamoja. Mikäli tilan toiminnot pysyvät hallinnassa ja yrittäjäperhe jaksaa hoitaa oman yrityksensä, ei sitä rakennekehitys kaada. Isäntäväen vireys ja into ovat tärkein tekijä yrityksen menestymiselle.

Sikamarkkinoiden kehityksestä

Maidon ja naudanlihantuotannon lisäksi Rantala puhui sikataloudesta. Tukimuutokset muuttavat tuotantoa rajusti, tukitasot alenevat ja marginaalit kapeenevat. Koko ajan vaaditaan tehokkaampaa tuotantoa ja riskit voimistuvat. Porsasmarkkinoilla porsaan hinta pysynee kilpailijamaita korkeammalla.

Ennakkosuunnittelun merkitys kasvaa koko ajan suuremmaksi ja hankkeiden toteutus tulee pystyä pitämään hanskassa. Suomalaisessa maataloudessa viljaa ei kannattaisi kuivata, sillä kuivaus maksaa 10 - 15 €/tn, siirto tilalta maksaa 10- 15 €/tn, jalostus maksaa 15 - 20 €/tn. Kasvintuotantotilojen ja kotieläintilojen välinen kuilu tulee saada kavennettua, sillä viljaa rahdataan turhaan.

Kommentti:

MIKKO KALLIO: Lypsykarjapuolella viljan laatu on tärkeä tekijä maidontuotannossa.

JUKKA RANTALA: Rehun laatu voidaan helposti määritellä, laadusta tulee pitää kiinni. Kaikkien, jotka viljaa tuottavat, tulee tehdä sitä laadukkaasti.

Ympäristö- ja hyvinvointinormit tiukkenevat Rantalan näkemyksen mukaan edelleen. Kotieläintilojen ympäristölupien osalta halutaan poistaa ongelmia ilman tällä hetkellä työn alla olevaa paperia, jolla määritetään miten eläinyksiköitä määritellään. Uutta lainsäädäntöä ei olla laatimassa, vaan paperiin kerätään säädökset, jotka vaikuttavat ympäristölupiin ja tavoitteena on saada yhteneväinen käytäntö eri ympäristökeskuksiin. Lypsylehmille on tulossa 10 % muutos peltoalavaatimukseen, broilerintuotannossa vaatimus kasvaa kaksinkertaiseksi. Edessä saattaa olla kapasiteetin supistuksia pellon saatavuuden rajallisuudesta johtuen. Olemassa oleviin ympäristölupiin asia ei vaikuta, vaan tulee eteen uusissa ympäristöluvista ja määräaikaisten ympäristölupien tarkistuksessa. MMM ja MTK ovat vastustaneet ohjeistuksen käyttöönottoa nyt jätettyihin ympäristölupahakemuksiin.

Rantala kertoi ravinteiden hyväksikäytön korostuvan entisestään, ympäristöohjeen tuomaa muutosta ei kytketä uusiin tekniikoihin (bioenergia). Isoimmat yksiköt tulevat tekemään lannalle joka tapauksessa jotain muuta kuin levittämään sen pellolle. Kovissa maatalousmaissa on tiukemmat normit kuin meillä lannankäsittelyyn.

Kommentti:

PERTTI RUUSKA: Saksassa ja Hollannissa biokaasua tuetaan voimakkaasti, sillä lanta on ongelma.

JUKKA RANTALA: Meillä tämä on sama ongelma voimakkailla maatalousalueilla, joilla fosforia tuotetaan runsaasti.

Tulevaisuuden näkymiä

Lopuksi Rantala kävi vielä läpi tulevaisuuden näkymiä sekä teki yhteenvedon markkinoista. Suomessa nautojen keskipainot ovat kohonneet huimasti. Emolehmien määrän muutos on ollut nouseva, alle 35 000 eläimestä on noustu yli

50 000 emolehmään ja sitä onkin tuettu tukipolitiikalla. Tukipolitiikan tulee pysyä edelleen kasassa, jolloin tuotantoon investoineet tilat pysyvät toiminnassa. Lypsykarjatuotannon keskittymisen Rantala näkee jatkuvan edelleen.

Naudanlihantuotannossa kulutus tulee siirtymään arvokkaampiin osiin, erikoistuminen maidontuotannossa lisää mahdollisuuksia erikoistumiseen naudanlihantuotannossa. Emolehmästä tulee vähemmän lihaa kuin lypsylehmästä las-kennallisesti (emolehmän elinaika pidempi).

Yhteenveto markkinoista:

Hinnat eivät ole markkinoilla kehittyneet kustannuksia vastaavasti. EU:n jäsenenä Suomi on sidoksissa eurooppalaiseen tuottavuuskehitykseen, joka on voimakkaampi kuin kotoinen tuottavuuskehityksemme. Osuusteurastamojen vahva asema on kilpailuetu, se vahvistaa suomalaisen tuotannon asemaa. Omistus on tuottajilla Suomessa!

Verrattuna Euroopan markkinoihin on Suomessa ero hinnan syntymisessä. Euroopan isoissa maatalousmaissa hinta tulee markkinoilta. Saksalaisilla ja ranskalaisilla tuottajajärjestöjen edustajilla ei ole kontakteja, joilta kysyä hintakehitystä ja sen perusteita. Suomessa pystyy hintakehitystä kysymään myös lihanostajan edustajalta.

Teollisuus on Suomessa suhteellisen vahva, sillä se omistaa pitkän osan jalostusketjua. Erikoistuneella tuotannolla on mahdollisuuksia, koska vasikka-markkinat kasvavat ja korkealaatuisen naudanlihan kysyntä vahvistuu.

Kommentti:

HANNU KAINU: Kuluttajahintakäppyrä ei anna oikeaa kuvaa, kun sitä ei verrata tuottajahintojen kehitykseen. Maataloustulon kehityskuva ei anna oikeaa kuvaa yksittäisen tilan kehityksestä, sillä rakennekehitys on korvannut osan maataloustulon kehityksestä. Mikäli maataloustulo olisi kaikilla tiloilla pudonnut puoleen, niin ei täällä seminaarissa olisi kukaan kuuntelemassa.

Kirjoittaja: projektipäällikkö Susanna Lahnamäki-Kivelä, Jyväskylän ammatti-korkeakoulu, Luonnonvarainstituutti

4 Yhteistyön monet eri mahdollisuudet, maatilayrittäjä Mikko Kallio, Pylkönmäki

Mikko Kallio kertoi, että maatilayrittäjien yhteistyön käynnistymisen pontena on ollut ajatukset, että miksi jokaisen täytyy ajaa omalla traktorilla ja tehdä pelto-työt omilla työkoneilla ja miksi jokainen ostaa tuotantopanoksensa erillään, emmekö voisi tehdä asioita yhdessä?

Yhteishankinta

Vuonna 2003 Saarijärven seutukunnalla toimi Jyväskylän ammattikorkeakoulun hallinnoima Maatilojen yhteistyö ja lisätyövoima -hanke, jonka edesauttamana Saarijärven alueella käynnistettiin yhteishankintarengas. Yhteishankintaa oli ollut jo yhden kylän alueella, mutta toiminta-ajatusta käynnistettiin nyt koko kunnan alueelle. Tällä hetkellä yhteishankintakuvioissa on mukana 90 maatilaa ja toiminta-alue on rajattu Saarijärven ja Kannonkosken kuntiin, jotta renkaassa mukana olevien jäsenten määrä pysyy hallinnassa. Yhteishankintarenkaan vetovastuussa olevat yrittäjät neuvottelevat hinnat kaikille renkaan jäsenille ja hinta on sama niin pienelle kuin isolle tilalle. Tavarantoimituksen ja laskutuksen tekevät kauppa- ja elintarvikeliikkeet suoraan tiloille.

Rehun yhteishankinta on vuosittain suuri ponnistus, mutta rehunjennon alennus säästää alueen yrittäjille tuhansia euroja. Se on vuositasolla tiloille lomaltapaluurahan kokoinen summa. Ainoastaan rehun yhteishankinnassa yrittäjät tekevät kirjallisen sopimuksen renkaan kanssa, jossa tila sitoutuu vuodeksi ostamaan valitulta toimittajalta rehun karjalleen. Jos sopimuksessa mukana oleva yrittäjä vaihtaa kesken kauden rehuntoimittajaa, hän joutuu maksamaan renkaalle sakkomaksun. Hintavalvontaa tehdään koko ajan ja renkaalla on hyvä henki, eikä puhkomista ole juurikaan ollut.

Yhteishankintarenkaan etuna on myös se, että on monta yrittäjää miettimässä milloin on oikea aika ostaa esimerkiksi lannoitteita tai muoviva. Kausihinnottelu ei ole enää ainoa vaihtoehto. Isolla yrittäjäporukalla on myös suuri voima ja se aktivoi oman alueen maatalouskauppiaita todella paljon.

Koneyhteistyö

Koneyhteistyössä sujuvuus on kaikkein tärkein asia. Yhteiskoneiden kautta koneiden käyttöaste saadaan korkeaksi ja monen tilan yhteishankintana voidaan ostaa isompia ja tehokkaampia koneita. Samassa työajassa saadaan enemmän ja laadukkaammin aikaa. Tällä hetkellä Kallio on mukana kolmen yrittäjän säilörehukoneketjussa, jossa yrittäjien maatilojen etäisyys on noin 60 kilometriä. Kahdella tilalla on lypsykarjaa ja yksi on emolehmätilallinen. Noukinvaunu seiso i edellisenä kesänä vain viikon kahden rehunteon välissä. Koneyhteistyön etuna on myös se, että samalla saadaan tilalle lisätyövoimaa ja tarvittaessa myös hätäapua. On todella tärkeää, että homma jatkuu ja löytyy tekijöitä, jotka voivat ottaa homman haltuunsa, jos yrittäjälle sattuu vaikkapa vakava tapaturma.

Koneostoja tehdessä renkaan jäsenten kesken pohditaan, onko hinta kohdallaan vai onko hinnassa vielä paljon tinkimisen varaa.

Yhteishankintana on ostettu myös mm. valvontakameroita ja karjajarjoja tuotantorakennukseen. Myyjillä muuttuu ääni huomattavasti kellossa, kun hinnan kysymisen jälkeen sanookin, että ”mitäs jos ostaisin niitä kymmenen kappaletta?”.

Tulevaisuutta

Uutena ajatuksena on yhteishankintarenkaan jäsenten kesken herännyt, että voitaisiinko alueelle rakentaa samalla konseptilla useampia navetoita. Yrittäjien kanssa on käyty tutustumassa erilaisiin ratkaisuihin, jotta pystyttäisiin valitsemaan mahdollisimman hyvä ja toimiva konsepti. On selvää, että jos tilataan yhden rekkakuorman sijasta vaikkapa seitsemän kuormaa elementtejä tai yhden robotin sijasta seitsemän robottia, hinta on aivan eri. Kun uuden tuotantorakennuksen investointikustannus saadaan mahdollisimman alas ja lainataakka kohtuulliseksi, maatilayrittäjällä uni tulee helpommin ja aamulla on mukavampi herätä.

Sosiaalisuus

Viimeisimpänä mutta ei vähäisimpänä yhteistyön hyötynä, on renkaan sosiaalinen vaikutus. Puhelinminuutteja kertyy Kalliolle kuukaudessa reilusti yli 3000,

mutta tärkeää on jakaa samanhenkisten yrittäjien kanssa niin hyvät kuin huonot asiat. Avoimiin kysymyksiin löytyy renkaan jäseniltä hyvin nopeasti vastaus. Ongelmistakin puhutaan paljon, ne kun ovat useimmiten hyvin samanlaisia: navetta, lapset ja puoliso.

Jo perinteinen yhteishankintarenkaan korsusaunailta kesäkuun lopulla on yrittäjille odotettu ajatusten vaihtoilta. Silloin voidaan savusaunan lauteilla parantaa maailmaa ja keksiä uusia huimia ideoita maaseudun tulevaisuuden kehittämiseen.

Kirjoittaja: projektipäällikkö Hanna Kaihlajärvi, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Luonnonvarainstituutti

5 Mitä meillä on opittavaa Pohjois-Savon maitotalouden kehittämisestä? Kehittämispäällikkö Mika Repo, Pohjois-Savon Maito-osaamiskeskus Maito-Savo

Miksi Pohjois-Savossa on panostettu maitoon?

Pohjois-Savo on voimakasta maitoaluetta. Maatalouden myyntituloista melkein 70 % tuli esimerkiksi vuonna 2005 maidosta. Muitakin mahdollisuuksia on toki mietitty ja kehitetty, mutta nurmikasvit on todettu parhaimmaksi ja luontevimmaksi vaihtoehdoksi. Alueen vahvuudet ovat oikeita ja aitoja, joiden varaan elinkeinoa on voitu rakentaa. Onnistunut nurmikasvien viljely on antanut pohjan toimivalle karjataloudelle.

Yhteistyö on Pohjois-Savossa tuttua, tästä osoituksena on mm. 90-luvulla perustettu hankintaosuuskunta Hansu, joka toimii edelleen ja pyrkii yhteisostoiltaan tuotantopanosten kilpailukykyiseen hankintaan. Maitotalous on markkina-lähtöinen tuotantosuunta, joten yrittäjyyden mielekkyys on siinä keskeistä tukiriippuvuudesta huolimatta. Siitä osoituksena ovat mm. kannattavuuskirjanpitoiltojen välillä olevat suuret erot kannattavuudessa. Erot johtuvat monista tekijöistä, mutta yksi yhteinen tekijä on yrittäjyys.

Pohjois-Savossa neuvonta, koulutus ja edunvalvonta ovat tehneet tiivistä yhteistyötä keskenään. Mika Repo on ollut kahdeksan vuotta mukana hanketoiminnassa. Pohjois-Savossa on kaikkiaan 23 kuntaa. Hankkeiden kannalta yhdensuuntainen viesti ei ole aina itseisarvo, mutta yhdessä on kokeiltu ja toteutettu montaa eri asiaa. Hanketoiminnassa on todettu tärkeäksi pysyvät ja osaavat henkilöt ja yhteistyö eri organisaatioiden välillä. ”Pelloilta pöytään” on tärkeä näkemys Pohjois-Savossa. Lapinlahdella on vahvaa maidon jalostusta, meijeri vastaanottaa vajaan 400 milj. litraa maitoa vuosittain. Tehdasalueella on noin 300 työpaikkaa. Meijeri on alueen suurimpia vientiyrityksiä, joka edustaa huipputeollisuutta. Viljelijät ovat huomanneet olevansa ketjun osa ja ovat ylpeitä siitä.

Mikä on Maito-Savo?

Maito-Savo on vuonna 1997 perustettu kehittämistyökalu, jonka kautta erityisesti maitotalouden hankkeita ja muita kehittämistoimenpiteitä ideoidaan, suunnitellaan, haetaan rahoitusta ja toteutetaan Pohjois-Savossa. Maito-Savo tukee ja vahvistaa näin olemassa olevaa osaamista. Se myös luo positiivisia mielikuvia maidosta ja maataloudesta. Maakunnan kuluttajatkin ovat huomanneet, että maito on huippujuttu Pohjois-Savossa.

Miten Maito-Savo toimii?

Hanketyöskentely on henkilökunnan keskeisin toimintamuoto. Maito-Savon kautta suunnitellaan ja hallinnoidaan muitakin kuin maakunnan maitohankkeita. Hankeideat lähtevät maakunnan tarpeista. Maito-Savo hallinnoi hankkeita keskitetysti, ja vähentää näin päällekkäistä työtä. Maito-Savon tehtävänä on vähentää hankevetäjän hallinnollista työtä mahdollisimman paljon, jolloin hankevetäjä tekee pääasiassa vain substanssityön. Hankevetäjät voivat olla meijerin, ProAgrian tai MTT:n palveluksessa, ja he istuvat ympäri maakuntaa tarpeen mukaan. Tällainen joustava organisointimalli on todettu hyväksi. Hankkeiden tiedotuksessa Maito-Savo on myös apuna. Kun hankkeet ovat tarpeeksi hyviä, myös viljelijät huomaavat ne ja käyttävät hankkeiden palveluja. Yhteistyö hankkeiden välillä toimii ja projektityöntekijät voivat vihjata toisten hankkeiden palveluista suoraan tilakäynneillään.

Hanketeemat

Hankkeiden ideana on, että tila tai viljelijä on hankkeen keskellä ja tieto kulkee hankkeiden välillä. Joten kun yhteen hankkeeseen on yhteydessä, viesti menee muuallekin. TE-keskus on lähtenyt aktiivisesti mukaan ja kaikki hankkeet ovat saaneet rahoituksen viimeisen 8 vuoden aikana.

Kokemuksia Maito-Savon toimintamallista

Plussat:

Toimintamallissa yhteinen tahtotila eri toimijoiden välille on onnistunut. Viljelijöille viestittäminen on tärkeää, koska maailmalla on epävarmuutta ja muutoksia tulee jatkuvasti. Maataloudella on mahdollisuuksia tulevaisuudessa, mutta isoja porukoita tarvitaan viljelijöiden tukena. Jos maatila on hyvässä iskussa ja se on kannattava, niin tilaa kannustetaan jatkamaan edelleenkin. Viljelijät ovat pitäneet tärkeänä saada hankepalvelut yhdeltä luukulta.

Maakunnan ulkopuoleltakin voi osallistua hankkeisiin, mutta esim. ESR-rahoituksessa on tiukemmat ehdot ulkopuolisille osallistujille. Viljelijän ja hanketoimintajän byrokratian vähentäminen on onnistunut Maito-Savon kautta. Lisäksi on saatu konkreettisia hankkeita aikaiseksi tarpeiden mukaisesti. Toiminnan myötä on pystytty vähentämään kriittisyyttä hankkeita kohtaan. Lisäksi esim. meijeriyhteistyö Promilkin kanssa on onnistunut. Maito-Savo kyselee tyytyväisyyttä tuottajilta maitotilabarometrillä. Varsinkin jatkavat tilat ovat kokeneet hyötyvänsä Maito-Savosta. Tieto-taito ja yhteisöllisyys ovat tärkeimmät asiat Maito-Savossa tuottajien mielestä. Rahoittajat eivät aina sisäistä sosiaalisen puolen tärkeyttä.

Miinukset/haasteet:

Sama ydinjoukko suunnittelee eriteemaisia hankkeita asiantuntijoilla täydennettynä. Kentälle olisi saatava jatkuvuutta. Lisäksi uusia ajatuksia olisi saatava muualtakin. Resurssit ovat pienet, 2 - 3 henkilöä perushallinnossa. Tiedotuksen ja markkinoinnin puolelle ei rahoittaja anna tarpeeksi resursseja. Viime vuonna järjestettiin tai oltiin mukana useissa kymmenissä tiedotus- ja esilläolotilaisuuksissa.

Varsinkin alkuvaiheessa luottamuksen voittaminen uusien toimijoiden välillä on haastavaa. Jollain toimijalla voi olla vakiintuneet toimintatavat, jolloin niiden muuttaminen on hankalaa. Maito-Savon on toimittava avoimesti ja kassassa on oltava aina rahaa. Uuden ohjelmakauden hankkeista jo neljälle hankkeelle on saatu rahoituspäätökset useiden hankesuunnitelmien tarkennusten jälkeen. Riskiä on jaettava muidenkin organisaatioiden kesken.

Kaikkiaan Pohjois-Savossa on noin 1600 maitotilaa, joten olisi helppoa ottaa vain esimerkiksi yli 50 lehmän tilat tai kaikkein aktiivisimmat mukaan hankkeisiin. Keskilehmäluku on noin 25, joten koko joukko on kuitenkin saatava kehittymään. Huippuinnovaatioiden luominen on usein TE-keskuksen tavoitteena. Innovaatiot eivät kuitenkaan voi olla hankkeiden ainoita tavoitteita vaan myös vaikuttavuus on huomioitava. Välillä rahoittajan kanssa tehdään hankekohtaista taiteilua ja kysellään säännöllisesti rahoittajan mielipiteitä.

Miten maitotalous on kehittynyt?

Maidon litramäärä on pysynyt suhteellisen hyvänä Pohjois-Savossa. Pohjois-Savon maidontuottajien osuus on noin 13 % koko valtakunnan tuottajista. Maidontuottajamäärien vähentyminen on yhteneväistä koko Suomen tasoon verrattuna, mutta suhteellinen osuus on kasvanut. Niinpä tiedotuksessa on pyrittykin tilamäärien alentumisen sijaan korostamaan aseman vahvistumista. On kaikkien osapuolien etu, että jalostuslaitoksetkin pysyvät pystyssä eli maitomäärän pysymiseen tulee jatkossakin kiinnittää huomiota.

Maidon näkymiä

Pohjois-Savossa on samanlaisia näkemyksiä maidon tulevaisuudesta kuin Keski-Suomessakin. Mitä ne tuottajat tekevät, joiden velat on maksettu ja keskituotos ok, jatkavatko vai eivät?

Pienilläkin parannuksilla saadaan paljon aikaan, esimerkiksi parsien parannuksella tai rehuratkaisuiden muutoksilla. Pohjois-Savoon suunnitellaan paria isoa yksikköä (esim. Sukevalla 5 perhettä, oy). Nähtäväksi jää, mitä tulee tapahtumaan näiden suhteen. Iso yksikkö on uusien logististen ongelmien edessä ja työnjohto nousee merkittävään asemaan. Neuvojen on pystyttävä

sanomaan onko mikäkin vaihtoehto järkevä, joita kyllillä mietitään. Tukien optimointi ei ole yrittäjän näkökulmasta lähtökohtana.

Maito on kuitenkin selkäranka Pohjois-Savossa. Maakunnassa on kehitelty pienyrittäjyyttä pitkään, mutta uusien tuotteiden osalta erityisesti markkinointi ja myynti ovat maitoa haasteellisemmat.

Maito on työtä, osaamista ja mahdollisuuksia!

Rahoittajan ympäripuhuminen Maito-Savoon mukaan lähtemiseen ei ollut helppoa. Maito-Savon toiminnan osaksi suunniteltiin alun perin tuotekehitystä, jolloin kylille olisi perustettu esimerkiksi meijereitä. Jalostajien kanssa sovittu yhteistyö antoi kuitenkin eväitä TE-keskuksen vakuuttamiseen oikeasta toimintatavasta.

Kirjoittaja: projektisihteerä Sanna Hämäläinen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Luonnonvarainstituutti

6 Maataloushallinnon uudet tuulet, kansanedustaja Anne Kalmari, Kivijärvi

Anne Kalmari valotti suomalaisen maaseudun tulevaisuutta maailmanlaajuisen elintarviketalouden näkökulmasta. Hän kannusti suomalaisia maaseutuyrittäjiä jatkamaan sinnikkäästi maatalouden parissa, sillä maapallon väestö on kasvussa ja maailmanlaajuinen peltoala on vähentymässä ilmastonmuutosten ja siitä johtuvien luonnonmullistusten takia. Myös satotasot ovat alenemassa monin paikoin teknologian kehittymisestä huolimatta. Ilmastonmuutos voi siis tuoda Suomen maataloudelle uusia mahdollisuuksia. Ruokamellakat tulevat lisääntymään, sillä vesi tulee olemaan niukkuustekijä monin paikoin. Vaikka Suomessa sataa paljon ja se haittaa viljelyä, meidän tulee olla kuitenkin iloisia siitä, että olemme niiden ainoiden maiden joukossa, joissa vettä ohjataan pellolta pois päin, kun taas muualla vettä täytyy ohjata pellolle päin. Monissa valtioissa on ja tulee olemaan kiistaa puhtaasta vedestä ja yleensäkin vedestä. Meidän tulee huomata vesivarantojemme arvo ennen kuin muut sen huomaavat.

Kalmari korosti puheessaan suomalaisen ruoan turvallisuutta. Suomalainen tuotantotapa tulee olemaan tulevaisuudessa menestystekijä. Elintarvikeskandaalit lisääntyvät ja omavaraisuus sekä huoltovarmuus nousevat arvoonsa. Kalmari kertoi puheessaan, että voimavaroja tulisi keskittää siihen, mitä on, eli nykyiseen tuotantoon. Kaikkien maaseutuyrittäjien ei kuitenkaan kannata jatkaa perinteistä maataloutta, vaan osa voi tehdä rahaa jollain uusiutuvalla elinkeinomuodolla. Näin yrittäjät voisivat jäädä maaseudulle asumaan. Bioenergia tulee kehittymään ja kierrätyspolttoaineiden, kuten karjanlannasta saatavan biokaasun käyttö kasvaa.

Kehittäminen on Kalmarin mukaan entistä tärkeämpää. Meidän tulee pysyä maailman menossa mukana, jotta maaseudulla tulisi myös vastaisuudessa olemaan eläviä tiloja ja yrityksiä. Tulevaisuudessa yksi tila hoitaa useamman tilan työt ja samaten tapahtuu myös erilaisissa organisaatioissa. Keskitetyssä toimipisteessä tullaan hoitamaan useamman kunnan tehtävät. Parhaillaan työryhmä on pohtimassa maaseutupalveluille lakisääteistä yhteistoiminta-alueen muodostamista, jossa tehtävistä vastaisi yksi kunta. Tavoitteena on saada 800 tuenhakijaa yhdelle toimialueelle, jossa työskentelisi vähintään 3 - 4 henkilöä. Harvaanasuttuja alueita varten on suunnitteilla poikkeussäädöksiä. Kalmari pitää tärkeänä sitä, että jokaisesta kunnasta saa palveluja ainakin jonakin päivänä viikossa ja että itse viljelijän kustannukset eivät uudistuksen myötä kasvaisi.

Kalmari toteaa, että kehittämisessä ei ole kysymys pelkästään omavaraisuudesta ja ruuan saannista, vaan hän haluaa, että lapsemmekin voisivat syödä sellaista ruokaa, mikä on puhdasta ja turvallista.

Kirjoittaja: agrologiopiskelija Anne-Mari Näsi, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Luonnonvarainstituutti

7 Pohjoisen Keski-Suomen maatalouden hallinnollisten palveluiden uudet järjestämistavat, toiminnanjohtaja Juha Lappalainen, MTK Keski-Suomi

Maa- ja metsätalousministeriön asettama työryhmä on selvittänyt kuntien hoitaminen maataloustukihallinnon palvelujen uudistamista. Selvitys on tehty lähinnä ministeriön ja maatalousviraston lähtökohdista maksajavirastosopimuksen laadintaa varten. Tämän seminaaripäivän aikana on tarkoitus miettiä asioita kuntien ja viljelijöiden näkökulmasta.

Viljelijätukihallinnon kehittämistä pohtineen työryhmän ehdotus on koota tukihallinto 800 tilan ja 5-6 hallintohenkilön yhteistoiminta-alueisiin vuoteen 2013 mennessä. Saarijärven-Viitasaaren seutukunnalla on noin 1270 tilaa. Alueelle voitaisiin perustaa yksi yhteistoiminta-alue, joka käsittää kahdeksan kuntaa ja 1270 maatilaa. Toinen harkittava vaihtoehto on yhteistyö Äänekosken seutukunnan (noin 400 tilaa) kanssa, jolloin päästäisi kahden yhteistoiminta-alueen vaatimaan tilamäärään. Saarijärven-Viitasaaren seutukunnalla on jo olemassa olevaa yhteistyötä maataloustukihallinnossa ja valmiudet yhteistyön tiivistämiseen ovat hyvät. MTK:n järjestämien työmaakokousten kantana oli yhden yhteistoiminta-alueen muodostaminen seutukunnalle.

Jotta voidaan miettiä, miten maataloustukihallinto voitaisiin parhaiten järjestää tulevaisuudessa, tulee tarkastella hieman maatilojen kehitysnäkymiä. Suomen Gallup Elintarviketiedon kesällä 2008 tekemän tutkimuksen mukaan maatilojen määrä Suomessa tulee laskemaan 26 % vuoteen 2016 mennessä. Maitotilojen on arvioitu vähenevän jopa 43 %. Kotieläintiloista ainoastaan emolehmätilojen määrä näyttäisi lisääntyvän hieman. Valtakunnallisten ennusteiden pohjalta voitaisiin olettaa, että vuonna 2020 Saarijärven-Viitasaaren seutukunnalla tulee olemaan maitotiloja 150 - 200, muita kotieläintiloja noin 100 ja kasvinviljelytiloja noin 500 kappaletta.

Tukihallinnon uudistamiseen tulee vaikuttamaan myös sähköisten asiointipalvelujen kehittyminen. Voidaan olettaa, että vuonna 2020 viljelijöinä jatkavat yrittäjät hallitsevat laajasti sähköisten palvelujen käytön. Tukihakemusten täyttö on vuosien myötä yksinkertaistunut. Toisaalta erilaisten tilakohtaisesti haet-

tavien sopimusten, kuten esimerkiksi ympäristötuen erityistukisopimusten määrä tulee todennäköisesti lisääntymään nykyisestä. Tukijärjestelmien muutoksia ohjelmakaudelle 2014 - 2020 ja vaikutuksia elinkeinoon on vielä vaikea ennustaa.

Tilamäärän väheneminen (erityisesti kotieläintilojen väheneminen), sähköiset palvelut ja tukijärjestelmän muutokset tulevat muuttamaan maataloushallinnon viranomaisten työnkuvaa. Vapautuvaa työaika voitaisiin hyödyntää esimerkiksi viljelijäkoulutusten järjestämiseen sekä maatalouselinkeinon kehittämistyöhön.

Kirjoittaja: projektiassistentti Johanna Nieminen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Luonnonvarainstituutti

8 Toimivan lomituksen tunnusmerkit, agrologiopiskelija Katri Viljakainen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Katri Viljakainen on ollut toteuttamassa lomituspalveluyksikköselvitystä, johon oleellisena osana kuului maatilayrittäjille, lomittajille sekä maaseutu- ja lomatoimelle toteutettu kysely. Kysely toteutettiin Pohjoisen Keski-Suomen alueella. Sen tarkoituksena oli saada esille mahdollisimman monen asianomaisen mielipide Pohjoisen Keski-Suomen kuntien liittämistä suuremmaksi lomituspalveluyksiköksi.

Kirjallisesti kyselyitä lähetettiin noin 100 kpl Pohjoisen Keski-Suomen kuntien lomatoimistoihin. Sähköisesti kyselyitä lähetettiin noin 80 kpl henkilöille, joiden sähköpostiosoite oli saatavilla. Vastausprosentti sekä sähköisessä että kirjallisessa kyselyssä oli noin 25 %. Kaikista vastanneista 80 % oli maatalousyrittäjiä. Kyselyssä kysyttiin myös koulutustaustasta ja 50 % vastanneista oli ammattikoulututkinnon suorittaneita ja 30 % opisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita. Suurin osa, eli 38 % vastanneista oli 40 - 50 vuotiaita.

Kyselyssä kysyttiin sähköisten tiedonkulkuvälineiden käytöstä sekä muista lomitusta koskevista asioista. Ensimmäinen kysymys oli ”Mitä sähköisiä tie-

donkulkuvälineitä olette käyttäneet lomituspalveluiden yhteydessä?”. Vastanneista 97 % oli käyttänyt matkapuhelinta, 32 % sähköpostia ja 29 % Internetiä. Toisessa kysymyksessä kysyttiin ”Mitä sähköisiä tiedonkulkuvälineitä olisitte valmis käyttämään?”. Vastanneista 83 % olisi valmis käyttämään edelleen matkapuhelinta, 70 % sähköpostia ja 55 % Internetiä. Vastanneista 3 % ei halua käyttää mitään sähköisiä tiedonkulkuvälineitä, vaan haluavat asioida kasvotusten lomitusasioissa.

Henkilökohtaisesti lomatoimistossa asioitiin seuraavasti: kerran viikossa 14 %, kahden viikon välein 5 %, kerran kuukaudessa 24 %, puolen vuoden välein 32 % ja kerran vuodessa tai harvemmin 24 %. Tämä osoittaa, että lomatoimistossa eniten asioivat lomittajat ja suurin osa tilallisista hoitaa lomitusasiat puhelimitse tai asioivat harvoin lomatoimistossa. Eniten asiointia oli johtavan lomittajan luona. Henkilökohtaista kontaktia tarvittiin mm. seuraavissa asioissa: loma-aikojen sopiminen, vuosiloma-anomuksen jättö, lääkärintodistuksen tai sairauslomalapun jättäminen, tietyn lomittajan varaaminen sekä tuntilappujen jättäminen.

Seuraavaksi kyselyssä kysyttiin ”Mikä ei mielestänne tällä hetkellä toimi lomitusta koskevissa asioissa?”. Eniten puutteita koettiin seuraavissa asioissa: sairauslomat, sijaisavun saaminen, pula lomittajista, lomittajien sekä lomatoimien taidon puute ja lomat jää usein pitämättä.

”Mistä tämän hetkisistä toimintatavoista ette haluaisi luopua lomitusta koskien?” tuotti seuraavanlaisia tuloksia: henkilökohtaisesta kontaktista, oman kunnan palveluista, lomarenkaasta, kokonaisuudessaan toimivasta lomituksesta, omasta lomittajasta sekä tietyn lomittajan varaamisesta. Kyselyssä haluttiin selvittää myös ”Mitä odotatte suuremmalta lomituspalveluyksiköltä?”. Sana oli vapaa. Monenlaista palautetta tuli, mutta suurin osa vastaajista oli seuraavaa mieltä:

- joka kunnalla oma johtava lomittaja
- oma lomittaja/lomarengas tiloilla
- ei liian pitkiä ajomatkoja lomittajille
- työntekijöillä oltava paikallis- ja tilatuntemusta
- joustavuus tärkeässä asemassa suuressa yksikössä

- suuri osa vastaajista ei kuitenkaan usko suuremman yksikön toimivuuteen

Lomittajien mobiilijärjestelmä ja lomitusnetti

Mela on kehittänyt mobiilijärjestelmän, jonka avulla lomittaja voi toimittaa työajat sekä ajetut kilometrit suoraan matkapuhelimellaan. Hallinto kirjaa toteumat Internetiin. Ennen kaikkea mobiilijärjestelmä tuo turvaa yksin työskentelevälle ja tapaturman sattuessa tilalle saadaan apua sekä sijainen nopeasti. Tämä tuo varmuutta myös yrittäjälle eläinten hoidosta. Sähköiset palvelut nopeuttavat ja auttavat lomituspalveluiden järjestämisessä. Uudet järjestelmät ovat helppokäyttöisiä ja ne ovat nopeasti opeteltavissa.

Lomanetistä (www.lomitus.fi) lomittajat ja yrittäjät voivat selata tietojaan ilmaiseksi. Näin ollen erillisiä papereita ei tarvitse täyttää. Tietoja voidaan tulostaa tietokoneelta paperille. Palvelu on Melan tarjoama ja sitä on helppo käyttää omilla pankin verkkotunnuksilla. Lomitusnetistä voit mm. katsoa toteutuneet lomitukset, täyttää vuosiloma- ja sijaispuhakemuksen ym. Lomatoimi ilmoittaa päätökset yrittäjille.

Kirjoittaja: agrologiopiskelija Katri Viljakainen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Luonnonvarainstituutti

9 Ryhmäkeskustelut

Seminaarin alustusten jälkeen osallistujat jakautuivat kolmeen ryhmään pohdimaan maatalouden kehittämisen, maataloustukihallinnon ja lomituspalvelujen kehittämismahdollisuuksia tulevaisuudessa.

Miten vauhditetaan maatalouden kehittämistä yhdenmukaisilla työkaluilla? (Ryhmän vetäjänä Martti Mäkelä)

Ryhmän pohdintojen tuloksena todettiin, että maatalouden kehittämistoiminta saataisiin tehokkaimmin toteutettua siten, että alueen kehitysyhtiöt vastaavat kehittämistoiminnan hallinnoinnista. Maatalouden kehittäminen on seutukunnalla kaikkien kehittämissyhtiöiden toiminnassa mukana, mutta toteutustavat

vaihtelevat. Pihtiputaalla on viime vuosina tehty huomattavia maatalouden investointeja, joihin nähdään olleen suuri vaikutus Witaksen kehittämistoiminnalla. Paras tilanne olisi, että maatalouden kehittämisestä vastaisi yksi hallinnoija Maito-Savon tapaan, eikä hankkeita hajotettaisi usean hallinnoijan alle. Tällöin hankkeiden hallinnointiin kuluisi vähemmän resursseja ja asiantuntijat saataisiin kenttätöihin hallinnoinnin sijasta. Huomioon tulee ottaa myös kehittämistoiminnan pitkäjänteisyys sekä kehittämishenkilöstön pysyvyys.

Maatalouden tärkeimpinä kehittämiskohteina nähtiin yrittäjien motivoiminen kehittämiseen ja investointeihin. Koko tuotantoketju tulisi ottaa kehittämistoiminnan kohteeksi. Savossa on tehty päätös panostaa erityisesti maidontuotannon kehittämiseen. Pohjoisessa Keski-Suomessa ei ole tehty vastaavaa päätöstä kehittämisen painopisteistä. Antaisiko painopisteiden määrittely lisää potkua maatalouden kehittämistoiminnalle?

Mitkä ovat hyvän maataloushallinnon tunnusmerkit yrittäjille, viranhaltijoille ja kunnille? *(ryhmän vetäjänä Juha Lappalainen)*

Maataloustukihallinnon muutoksia voidaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta. Maataloustukihallinnon uudistuksen koskevat sekä palveluja käyttäviä maatilayrittäjiä että maataloustukihallinnon työntekijöitä ja palveluja tuottavia kuntia.

Viljelijän näkökulmasta tukihallinnon uudistuksessa oleellisia asioita ovat palveluiden saatavuus, läheisyys ja laadukkuus. Viljelijän tarvitsemat palvelut tulee järjestää siten, että välimatkat eivät kasva kohtuuttomiksi eikä palvelujen laatu saa heikentyä. Viranomaisen on hallittava koko viljelijän tukikokonaisuus. Mikäli hallinnon työntekijät erikoistuvat jokainen eri osa-alueisiin, saattaa kokonaisuuden hahmottaminen vaikeutua ja siten viljelijän saaman palvelun laatu heiketä. Lisäksi viljelijän ja tilan olosuhteiden tuntemus on tärkeää.

Hallintohenkilön näkökulmasta huomioitavaa on työn säilyminen (kokoaikainen <-> osa-aikainen) ja työpaikan sijainti. Mikäli uudessa yhteistoiminta-alueessa halutaan säilyttää olemassa oleva ammattitaitoinen henkilökunta, tulee työpaikan säilyä kohtuullisen etäisyyden päässä. Tämä tukee ajatusta si-

vutoimipisteiden säilyttämisestä kunnissa. Hallinnon työntekijöiden työnkuva tulee muuttumaan mm. sähköisten tukipalvelujen yleistymisen ja työtehtävien erityttämisen myötä. Tällöin on huomiota kiinnitettävä henkilöstön monipuolisen asiantuntemuksen säilyttämiseen. Uudessa yksikössä työntekijöiden sijaisuuksien järjestäminen helpottuu. Maataloustukihallinnossa on totuttu itsenäiseen työskentelyyn, mutta toisaalta työporukan hyvä henki on ensiarvoisen tärkeää. Sekä viljelijöiden että hallinnon työntekijöiden pelkona on, että kaikki palvelut keskittyvät samaan paikkaan. Tällöin palvelut siirtyvät pitkien etäisyyksien päähän asiakkaista ja toisaalta hallinnon työntekijöiden työmatkat pitenevät.

Alueen kuntien näkökulmasta tarkasteltuna tärkeitä huomioitavia asioita ovat maataloushallinnon aiheuttamat kustannukset, elinkeinon rahavirrat, työpaikat ja verotulot sekä elinkeinon kehittyminen.

Mitkä ovat toimivan lomituksen tunnusmerkit?

(ryhmän vetäjänä Susanna Lahnamäki-Kivelä)

Ryhmän tehtävänä oli miettiä toimivan lomituksen tunnusmerkkejä sekä viljelijän, lomittajan että hallinnon näkökulmasta. Ryhmän keskusteluissa esille nousivat seuraavat asiat.

Aluksi todettiin, että lomituksen hallinnoijalla ei ole suurta merkitystä, vaan huomattavasti tärkeämpää on johtavien lomittajien toiminta. Suurempaan lomitusyksikköön siirryttäessä johtavien lomittajien määrä tulee vähenemään, mutta hallintohenkilökuntaa tulee silti olla riittävästi, jotta paikallis- ja tilatuntemus säilyy. Isomman yksikön riittävä hallintohenkilöstön määrä helpottaa myös hallinnon lomien sijaisuuksia. Tällöin kuitenkin sijaisen paikallistuntemus ei voi olla yhtä hyvä kuin ”oman” johtavan lomittajan.

Yhteiseen suurempaan yksikköön on luotava yhteiset toimintatavat, koska tällä hetkellä lomitus toimii eri kunnissa eri tavoin. Tasapuolisuus kaikessa toiminnassa on lähtökohta kaikkia tyydyttävälle yhteistyölle, johon sekä yrittäjät, lomittajat että hallinto voivat olla tyytyväisiä. Suuremmassa yksikössäkin tulee olla mahdollisuus järjestää lomitus lomarenkaisiin. Lomarenkaista saadaan

etuja sekä viljelijälle, lomittajalle, että hallinnolle. Hallinnon lomarenkaista saamat hyödyt korostuvat suuremmassa yksikössä.

Lomituksen toimivuuden kannalta on ensisijaisen tärkeää, että lomittajia on riittävä määrä. Toivottavaa olisi, että tarvittaessa töihin kutsuttavia tuntilomittajia olisi myös reservissä, jotta pystytään reagoimaan nopeisiin muutoksiin lomitustarpeessa. Toisaalta kustannusten täytyy pysyä kurissa, jotta Mela on toimintaan tyytyväinen.

Myös tilojen kesken täytyy olla toimivat pelisäännöt. Kaikki tilat eivät voi pitää lomiaan samaan aikaan, vaan joustoa täytyy olla. Suuremmassa lomitusyksikössä todennäköisyys saada tilalle vieras lomittaja kasvaa samoin kuin lomittajalta vaadittava ammattitaito. Tällöin korostuu sekä tilojen riittävä työnohjaus ja kirjallisten ohjeiden merkitys että johtavan lomittajan työnjohdon ammattitaito. Myös tiloilla täytyy olla taitoa toimia työnantajana (työnohjaus).

Lomittajien mobiilijärjestelmä tulisi ottaa käyttöön kustannusten karsimiseksi. Lomittajien kannalta helpotusta ajomatkoihin toisi mahdollisuus sairaslomatoistusten lähettämiseen sähköisesti.